

UOT. 340.123

DOI: 10.34826/NAA.2023.25.1.007

AZƏRBAYCAN HÜQUQ ELMİNİN İNKİŞAF TARİXİNDƏ ÜMUMMİLLİ LİDER HEYDƏR ƏLİYEVİN ROLU

Əkbərov R.A.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyası

Məqalədə, müasir Azərbaycan Respublikasının qurucusu, Ümummilli lider Heydər Əliyevin digər sahələrdə olduğu kimi, hüquq elminin inkişafı tarixində də mühüm əhəmiyyət kəsb edən demokratik-hüquqi islahatlar, dövlət quruculuğu sahəsində ardıcıl və qətiyyətli həyata keçirdiyi tədbirlər öyrənilmişdir. Bu tədbirlər kompleks sahələri, o cümlədən müstəqil dövlət quruculuğu, onun təhlükəsizliyi, ərazi bütövlüyü, iqtisadiyyatın bərpa olunması, demokratik-hüquqi inkişaf, Azərbaycanın beynəlxalq əlaqələrinin qurulması və dünya birliyinə integrasiyasını əhatə etməklə Heydər Əliyevin milli inkişaf strategiyasının başlıca istiqamətlərini təşkil etmişdir. Respublikamızın müasir inkişafı Ulu Öndər Heydər Əliyevin 1969-cu ilin 14 iyulunda Azərbaycana rəhbər seçilməsindən sonra başlamışdır. Məhz həmin dövrdə Azərbaycan Respublikasının rəhbəri olan Heydər Əliyev digər sahələrdə olduğu kimi, hüquq elmi üçün də, mühüm əhəmiyyət kəsb edən əlverişli şəraitin formalaşmasına nail olmuşdur.

Ümummilli liderin və onun layiqli davamçısı möhtərəm prezidentimiz İlham Əliyevin hakimiyyətləri dövründə Azərbaycanın hüquq elmi tarixinə dərin islahatlar dövrü kimi daxil olmuş və bu islahatlar hal-hazırda çox böyük uğurla davam etməkdədir. Müasir dövrün hüquq elminin inkişaf prioritetləri Avropa kontinentinin hüquq elminə integrasiya prosesləri ilə sıx bağlı olmuş və bu dövrdə Avropa Şurasına üzvlüklə bağlı müəyyən edilmiş öhdəliklər çərçivəsində hüquq elminin inkişafının mühüm mərhələsinə təkan verən böyük Məcəllələşdirmə prosesi həyata keçirilmişdir.

Ümummilli lider Heydər Əliyevin Azərbaycan Respublikasında apardığı hüquqi islahatların öyrənilməsi sosial sifarişdir, yeni təfəkkürün formalaşması, dayanıqlı inkişafın təmin edilməsi, hüquq elminin müasir tələblər səviyyəsində qurulması üçün əsas hüquqi baza roluna malikdir. Müasir dövrün hüquq elminin inkişaf tendensiyaları ənənəvi hüquqi konsepsiyalardan irəli gələn ideyaların yeni təkmilləşdirmələr və xüsusi texnoloji üsullara integrasiya olunmuş nəticələri əsasında müəyyən edilir.

Açar sözlər: *Ümummilli lider, dövlət xadimi, böyük şəxsiyyət, hüquq elmi, dövlət quruculuğu, dövlətçilik ənənələri, konstitusiya quruluşu, elektron hüquqi informasiya, süni intellekt, elektron məhkəmə sistemi, kiber texnologiya.*

Müasir Azərbaycan Respublikasının qurucusu, Ümummilli lider Heydər Əliyev bütün sferalarda olduğu kimi hüquq elminin inkişafı tarixində mühüm əhəmiyyət kəsb edən demokratik-hüquqi islahatlar, dövlət quruculuğu sahəsində isə ardıcıl və qətiyyətli tədbirlər həyata keçirmişdir. Müstəqil dövlət quruculuğu, onun təhlükəsizliyinin, ərazi bütövlüyünün təmin edilməsi, iqtisadiyyatın bərpa olunması, demokratik-hüquqi inkişaf, Azərbaycanın beynəlxalq əlaqələrinin qurulması və dünya birliyinə integrasiyası, Heydər Əliyevin milli inkişaf strategiyasının başlıca istiqamətlərini təşkil etmişdir. İslahatların hüquqi bazasını müəyyən edən əsas qanunun (konstitusiya) qəbul edilməsi, bütün sahələr kimi hüquq elmi üçün də böyük əhəmiyyət kəsb etmişdir. Ölkəyə rəhbərlik etdiyi dövrlərdən başlayaraq Ümummilli lider ilk növbədə milli-mənəvi ruhu yüksəltməklə azərbaycanlıların öz tarixi ənənələrinə, köklərinə bağlılığını sürətləndirməyə çalışmış, xalqın müstəqil yaşaya bilməsi üçün lazım olan hüquqi, iqtisadi və sosial-mədəni bazanın formalaşmasına xüsusi diqqət yetirmişdir. Məhz Heydər Əliyevin həyata keçirdiyi mühüm tədbirlər, dövlətçiliyin və müstəqilliyin xilas edilməsi və dövlət əsaslarının möhkəmləndirilməsi, hüquqi dövlət quruculuğu proseslərinin başlanmasına səbəb olmuşdur [1, s. 79].

Əslində Azərbaycanda müstəqil hüquq elminin və ictimai-dövlət həyatının bütün digər sahələrin inkişafının ilk mərhələsi XX əsrin 60-cı illərinin sonlarından başlamışdır. Tarixi reallıqlar göstərir ki, müxtəlif zaman və məkanda yaranan hər bir əlverişli şəraitdə xalqın malik olduğu mənəvi-intellektual potensialı, zəngin mədəniyyəti və özünüdərk səviyyəsi milli dövlətçilik, azadlıq və müstəqillik ənənələrini bərpa etməyə zəmin yaradır. Zəngin dövlətçilik ənənələrinə malik Azərbaycan xalqı üçün belə növbəti tarixi fürsət, Ulu Öndər Heydər Əliyevin 1969-cu ilin 14 iyulunda Azərbaycana rəhbər seçilməsindən sonra yaranmışdır. Müasir Azərbaycan dövlətinin qurucusu və təminatçısı Heydər Əliyev bütün elm sahələri, o cümlədən hüquq elminin inkişafı üçün də, əlverişli mühitin formalaşmasına nail olmağa çalışmışdır. Ulu Öndər ilk növbədə sovet rejiminin hegemonluq etdiyi dövrdə milli elm sahələrinin möhkəmlənməsi üçün xüsusi yeri və əhəmiyyəti olan dil məsələsinin qorunmasına böyük diqqət ayırmışdır. Böyük tarixi şəxsiyyət öz mövqeyini çox cəsarətlə, qətiyyətlə müdafiə edərək 1978-ci il Azərbaycan Konstitusiyaya layihəsinin 73-cü maddəsində Azərbaycan dilinin Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikasının dövlət dili kimi təsbit edilməsini ısrarla təkid etmişdir. Məhz ən yeni tarixi mərhələdə dövlətçilik və hüquq ənənələrində varisliyinin təmin edilməsi prosesi Ulu Öndər Heydər Əliyev tərəfindən müdrikcəsinə başlanılmışdır. Belə ki, 1969-cu il noyabr ayının 1-də Bakı Dövlət Universitetinin təsis edilməsinin 50 illik yubiley tədbirlərinə qatılan və ana dilində çıxış edən Heydər Əliyevin addımları, milli müstəqillik ideyalarının yaşaması və davam etdirilməsi prosesində bir körpü idi. Ulu Öndərin yubiley tədbirlərində iştirakı, məhz Azərbaycan cəmiyyətinə milli ruhun qaytarılması, əsrin əvvəllərində mövcud olmuş müstəqil dövlət ideyalarına dönüş istiqaməti kimi qəbul edilmişdir. Azərbaycanın 1978-ci il 21 aprel tarixli Konstitusiyasında Azərbaycan dilinin dövlət dili kimi əsas qanuna daxil edilməsi, milli düşüncənin və müstəqillik ideyalarının inkişafı üçün çox böyük əhəmiyyət kəsb etmişdir. Beləliklə, Ümummilli lider Heydər Əliyevin Respublikaya birinci rəhbərliyi dövründən başlayaraq iqtisadiyyat, elm, təhsil, sosial, mədəniyyət, hüquq, hərbi, təhlükəsizlik sahələri sürətlə inkişaf etmiş, milli dövlətçilik ənənələrinin canlandırılmasına nail olunmuş, yeni müstəqilliyin bərpasının əsasları qoyulmuşdur [2, s. 500].

Böyük dövlət xadimi Ulu Öndər hüquq elminin də inkişafında mühüm yer tutan Azərbaycanın ilk müstəqil milli konstitusiyasının tezliklə qəbul olunmasına çalışmışdır. 1995-ci il mayın 2-də Milli Məclisin qərarına əsasən Prezidentin rəhbərliyi ilə 33 nəfərdən ibarət Konstitusiya komissiyası yaradılmışdır. Komissiyanın və onun işçi qrupunun tərkibinə hakimiyyətin hər üç qolunun, eləcə də ictimaiyyətin və Respublika hüquq elminin görkəmli nümayəndələri daxil edilmişdir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin bilavasitə rəhbərliyi və iştirakı ilə komissiya tərəfindən Konstitusiyaya layihəsi işlənib hazırlanmış və 1995-ci il oktyabrın 15-də ümumxalq müzakirəsinə təqdim olunmuşdu. Ümummilli liderin rəhbərliyi ilə hazırlanmış müstəqil Azərbaycanın ilk Konstitusiyası 1995-ci il noyabrın 12-də ümumxalq səsverməsi (referendum) ilə qəbul edilmişdir.

Böyük dövlətçilik təcrübəsinə malik olan Heydər Əliyev dünyanın müasir reallıqlarını obyektiv şəkildə qiymətləndirərək Konstitusiyayı, inkişaf etmiş dövlətlərin təcrübəsi və ölkənin milli maraqları və özünəməxsus xüsusiyyətləri və milli-mənəvi dəyərləri unikal bir formada özündə ehtiva edən ali hüquqi sənəd hazırlanmasına nail olmuşdur. Məhz Konstitusiyanın qəbul edilməsi eyni zamanda hüquq elminin yeni inkişaf səviyyəsinə qalxmasını şərtləndirən amillərdən idi. Ümummilli liderin və onun layiqli davamçısı möhtərəm prezidentimiz İlham Əliyevin hakimiyyətləri dövründə Azərbaycanın hüquq elmi tarixinə dərin islahatlar dövrü kimi daxil olmuş və bu islahatlar çox böyük uğurla davam etməkdədir. Müasir dövrün hüquq elminin inkişaf prioritetləri Avropa kontinentinin hüquq elminə inteqrasiya prosesləri ilə sıx bağlı olmuş və məhz bu dövrdə Avropa Şurasına üzvlüklə bağlı müəyyən edilmiş öhdəliklər çərçivəsində hüquq elminin inkişafının mühüm mərhələsinə təkan verən Böyük Məcəllələşdirmə prosesi həyata keçirilmişdir. Avropa İttifaqı ilə Azərbaycan arasında münasibətlərin, cənab İlham Əliyevin də qeyd etdiyi kimi, böyük gələcəyi var [3, s. 59] və proseslər hal-hazırda da çox uğurla davam etdirilir.

Hüquqi islahatların ardıcılığını təmin etmək üçün Ümummilli lider Heydər Əliyevin 1996-cı il 21 fevral tarixli sərəncamı ilə yaradılmış Hüquq İslahat Komissiyası tərəfindən işlənib hazırlanmış "Konstitusiyaya Məhkəməsi haqqında", "Məhkəmələr və hakimlər haqqında" Qanunlar

ölkəmizdə məhkəmə-hüquq islahatları sahəsində aparılan ilk mühüm addımlar olmaqla müstəqil məhkəmə sisteminin yaradılmasına və fəaliyyət göstərməsinə imkan yaratmışdır. Həmin dövrdə hüquq sisteminin müasirləşdirilməsi və məhkəmə fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi üzrə Azərbaycan-Avropa Şurası birgə işçi qrupu yaradılmışdır [1, s. 228]. Azərbaycan Prezidentinin 1 dekabr 1998-ci il tarixli "Məhkəmələr və hakimlər haqqında" Qanunun tətbiq edilməsi və məhkəmə islahatlarının həyata keçirilməsinə dair tədbirlər barədə" fərmanı, ardıcıl surətdə gerçəkləşdirilən məhkəmə islahatlarının başlıca məqsədi və elmi əsaslara istinad edən qanunun aliliyinin təmini, məhkəmə hakimiyyətinin dövlət idarəçilik mexanizmində nüfuzlu və müstəqil təsisat kimi təşəkkül tapması, ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsində insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin yüksək səviyyədə təşkili, cinayət və mülki mühakimədə demokratik prinsiplərin qorunması, peşəkar hakim korpusunun formalaşdırılması, məhkəmələrin fəaliyyətində şəffaflığın təmin edilməsi və digər bu kimi konseptual məsələləri əhatə etmişdir. Ümummilli lider Heydər Əliyevin Azərbaycana rəhbərliyi dövründə həyata keçirilən mütərəqqi islahatların mühüm bir istiqamətini təşkil edən məhkəmə-hüquq sisteminin müasirləşdirilməsi, öz növbəsində insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının maksimum dərəcədə müdafiəsi üçün çevik mexanizmləri yaratmaqla qanunların aliliyini təmin etmişdir. Respublikamızda üçpilləli məhkəmə sisteminin formalaşdırılması, Konstitusiya Məhkəməsinin fəaliyyətə başlaması, İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkil İnstitutunun yaradılması demokratik-hüquqi inkişaf yolunda əldə etdiyimiz mühüm nailiyyətlərdəndir.

Müasir dünyada əsas beynəlxalq mexanizmlərin yeganə məqsədi insan hüquqlarının yüksək səviyyədə təmin olunması və müdafiəsidir. Bu gün inkişaf etmiş dövlətlər, insan hüquqları sahəsində müsbət nəticələr əldə etmək məqsədi ilə qarşılıqlı əməkdaşlıqda və səmərəli birgə fəaliyyətdə maraqlıdırlar. Azərbaycan Respublikasının bu sahədə mühüm addımlar atmasının başlıca nümunəsi, müstəqilliyinin ilk illərində qəbul etdiyi milli Konstitusiyada insan hüquqlarına dair geniş və mühüm müddəaların təsbit olunmasıdır. Konstitusiyanın 24-cü maddəsində deyilir: "Hər kəsin doğulduğu andan toxunulmaz, pozulmaz və ayrılmaz hüquqları və azadlıqları vardır" [4, s. 10]. Azərbaycan Respublikasının ilk milli Konstitusiyasında, həmçinin BMT-nin insan hüquqları haqqında "Ümumi Bəyannaməsində", "İqtisadi, sosial və mədəni hüquqlar haqqında" Beynəlxalq Paktda, "Vətəndaş və siyasi hüquqlar haqqında" Beynəlxalq Paktda, "İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında" Avropa Konvensiyasında və digər insan hüquqlarına dair beynəlxalq müqavilələrdə nəzərdə tutulmuş insan hüquq və azadlıqları tam və əhatəli təsbit olunmuşdur. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 18 iyun 1998-ci il tarixli və 28 dekabr 2006-cı il tarixli "İnsan hüquqlarının müdafiəsinə dair dövlət proqramları" və həmçinin 27 dekabr 2012-ci il tarixli "Milli fəaliyyət planı" insan hüquqlarının təmin olunmasına ölkəmizdə göstərilən xüsusi münasibətin təzahürüdür. Konstitusiyada müəyyən olunmuş insan və vətəndaş hüquq və azadlıqları, Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrə uyğun tətbiq edilmişdir.

Müstəqil Azərbaycan Respublikasının yeni ictimai-dövlət quruluşu formasının təsbit olunması xüsusi mülkiyyət hüququnun müdafiəsi sahəsində də, mühüm əhəmiyyət kəsb edən kompleks məsələlərin həll olunmasını aktual etmişdir. Xüsusi mülkiyyətin dayanıqlılığının təmini, onun inkişafı üçün hüquqi şəraitin yaradılması Ümummilli lider Heydər Əliyevin siyasətinin prioritet istiqamətlərindən biri olmuşdur. Mülkiyyət hüququnun müdafiəsinin qorunması və təmini üçün işlək mexanizmlərin formalaşdırılması, mülkiyyət hüququna konstitusion təminatının möhkəmləndirilməsi məsələləri müasir hüquq elminin tədqiqat-araşdırma predmetinə çevrilmişdir.

Cəmiyyətin sosial-mədəni həyatının ayrılmaz tərkib hissəsi kimi hüquq sahəsi mədəniyyət, təhsil və tərbiyə sahələrində özünü daha qabarıq göstərir. Məhz hüquq, ümumi və peşəkar təhsilin daimi və ayrılmaz bir hissəsi olaraq, subyektləri elementar hüquqi biliklər kompleksi ilə təmin edir, cəmiyyətin hər bir üzvünün və dövlətin hər bir vətəndaşının, ona hökmən əməl və icra etməsini tələb edir. Hüquq elmi, dövlət orqanları və cəmiyyətin idarə olunması metodlarına dair qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi və inkişafı tələblərini qarşılamaı üçün təşəkkül tapdığı dövrlərdən başlayaraq hal-hazırda qədər siyasi-hüquqi praktikanı, o cümlədən də, dövlət və hüquq institutlarını, hüquqi məlumatlarla təmin etmək sahəsində müvafiq biliklər kompleksinə malik olmuşdur. Hüquq elminin araşdırmaları əsasında keyfiyyətli təkmilləşmiş qanun qəbul etmək istəyən qanunverici, mövcud zəruri tələblər əsasında tədqiqatçı-hüquqşünaslara istiqamət göstərərək

iqtisadiyyat, mədəniyyət və sosial sahədə olan faktorları da, nəzərə alaraq həm məzmununa, həm də formasına görə qüvvədə olan qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi yollarına dair təkliflər verir. Belə ki, hüquq elmi, hüquqyaratma və hüquqtətbiqetmə praktikasının təkmilləşdirilməsinə dair elmi əsaslandırılmış yollar müəyyən edir, cəmiyyətdə və dövlətdə ayrı-ayrı şəxslərin və hüququn digər subyektlərinin hüquq və azadlıqlarına qəsdlərə qarşı mübarizə aparır, müasir hesablama texnikası və elmi-texniki tərəqqinin digər hüquqyaratma və hüquqtətbiqetmə fəaliyyəti sahəsində nailiyyətlərinin əldə olunmasına dair təkliflərini işləyib hazırlayır. Məhz hüquq elmi, demokratik idarəçilik formasının təkmilləşdirilməsinin metod və formalarının məzmununa dair tövsiyələrini verir, hüquqi dövlətin formalaşmasının aktual vəzifələrini həll edir, əhalini dövlətin fəaliyyətində iştiraka cəlb edir, dövlət hakimiyyəti orqanlarının və vəzifəli şəxslərin fəaliyyətlərində neqativ təzahürlərin, korrupsiya, bürokratizm və süründürməçiliyin aradan qaldırılması üçün fəaliyyətlərinin təkmilləşdirilməsinə dair təkliflərini hazırlayır. Hüquq elmi, şəxslərin və hüququn digər subyektlərinin hüquq və azadlıqlarının qorunması üçün əlavə hüquqi təminatları aşkar edir, həmçinin səlahiyyətli subyektlərin müvafiq olaraq maddi və mənəvi rifahı yollarını müəyyən edir, qüvvədə olan qanunvericilikdə təsbit olunmuş subyektiv hüquq və azadlıqların realizə olunmasının yüksəldilməsinə dair təkliflər formalaşdırır. Yeni ictimai münasibətlərin yaranması və inkişafı, həmçinin cəmiyyət həyatındakı mühüm yeniliklər hüquq elmində də, daim dəyişikliklər və təkmilləşdirmələr tələb edir.

Ümummilli liderin başladığı və möhtərəm prezidentimiz İlham Əliyevin davam etdirdiyi hüquqi islahatlar, bugünkü hüquq elminin beynəlxalq inkişaf səviyyəyə çatması üçün böyük imkanlar açmışdır. Məhz müasir hüquq elmi yeni minilliyin çağırışları kontekstində yeni tendensiyalarla uzlaşaraq inkişaf etməlidir, çünki XX əsrin sonları və davam edən XXI əsrin üçüncü onilliyi, qloballaşan dünyada ənənəvi hüquq institutları və hüquq təsisatları qarşısında kreativ, tamamilə yeni dövrün ən yüksək texnoloji inkişaf səviyyəsindən irəli gələn tələblər müəyyən edən xüsusi fərqli mərhələnin başlanmasını reallığa çevirmişdir. Hal-hazırda insan idrakının məhsulu olan hüquq elmi süni intellektə əsaslanan robot elektron sistemləri ilə ciddi rəqabət şəraitinə daxil olub. Belə ki, elektron informasiya və məhkəmə sistemləri, süni intellektin yaradılması, robotlaşdırmanın aktiv dövrüyyəyə daxil olması, proqramlaşdırılmış robot məhkəmə və robot vəkillik sisteminin qurulması, hibrid taktikanın tətbiqi, kiber texnologiya, bioloji surroqat və klonlaşdırmanın hüquqi metodikası, həmçinin hüquq qurumlarında sənədləşmə prosesinin avtomatlaşdırılması, müxtəlif hüquqi aktların təyin edilməsində yeni sistemlərin tətbiq edilməsi, məhkəmə-hüquq sistemində audio-video vizual qaydalarından istifadənin genişlənməsi, sənədlərin əldə edilməsinə giriş-çıxışın elektronlaşması, ASAN xidmətlər sisteminin köməyi ilə “hüquqi həyatın asanlaşdırılması” və s. proseslər bir sıra canlı-ünsiyyət xarakterli “hüquqi xidmətlərin” tarixə qovuşmasını sürətlə yaxınlaşdırmış və təmassız alternativ xidmətlər aktiv sürətdə dövrüyyəyə daxil olmuşdur [1, s. 201]. Müasir hüquq elmi “süni intellektlə” rəqabət mərhələsində, insan zehninin hüquqi məhsulu ilə rəqabət aparan, onu əvəz etməyə çox iddialı və artıq “vətəndaşlıq” statusu olan robotlar sistemləri ilə qarşı-qarşıyadır. Bu “güzəştətsiz mübarizə”də hüquq elminin üstünlük əldə etməsi üçün, ilk növbədə ənənəvi hüquqi biliklərlə yanaşı hüquqi bazanın mükəmməl elmi-texnoloji aparatını mənimsəmək və elmi-texnoloji “yaradıcılığa” dair bilikləri inkişaf etdirməklə vəzifələrin uğurla yerinə yetirilməsini təmin etmək mümkündür.

Beləliklə, Ümummilli liderin hakimiyyəti dövründən başlayaraq hüquq elminin nailiyyətləri əsasında hüquqi dövlət idarəçiliyi müasir tələblərə uyğun olaraq daim təkmilləşmiş və inkişaf etmişdir. Hüquq elminin müasir inkişaf mərhələsi Ulu Öndərin ikinci dəfə ölkəmizə rəhbərliyi dövrü, yeni-yeni tələblərlə assosiasiya olunmuşdur. Belə ki, ictimai-dövlət quruluşunun dəyişməsi, hüquq münasibətlərinin bütöv kompleks sahələri üzrə elmi təminatlara əsaslanan hüquqi bazası yaradılmasını aktual etmişdir. Ulu Öndərin siyasəti nəticəsində hüquqi və sosial dövlət modelinin formalaşması, möhkəmlənməsi və sonrakı inkişafı yeni mərhələdə cənab İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilir. Müasir dövrün elmi fəaliyyət, ənənəvi hüquqi konsepsiyalardan irəli gələn ideyaların yeni təkmilləşdirmələri əsasında xüsusi texnoloji üsulların nəticəsi əsasında yerinə yetirilərək hüquq elminin bu və digər problemlərinin səriştəli, xüsusi düşüncə tərzinə malik olan mütəxəssisi tərəfindən və elmi dərkətmə metodlarının tətbiqi ilə yeni tələblərə adaptasiya olunur.

Hüquqşünas alimlərin elmi fəaliyyətlərinin nəticəsi və müasir texnoloji üsullardan istifadə, dövlət və hüquqa dair məlum olmayan yeni biliklərin alınması ilə xarakterizə edilir. Hal-hazırda isə, hüquq elminin inkişaf mərhələlərində mühüm rola malik olmuş mənbələr, müasir dövrün hüquqşünas alimlərinin müasir texnoloji üsullara inteqrasiya olunmuş kollektiv məhsullarının nəticələri olan elmi əsərlər formasında təqdim olunur.

Möhtərəm Prezidentimiz İlham Əliyevin də qeyd etdiyi kimi ölkəmiz XXI əsrdə Heydər Əliyevin ideyaları əsasında dünya miqyasında nüfuzlu və qüdrətli dövlətə çevrilməkdədir [5, s. 9]. Məhz Ümummilli lider Heydər Əliyevin apardığı hüquqi və digər islahatlar sosial sifariş kimi yeni təfəkkürün formalaşması, dayanıqlı inkişafın təmin edilməsi və hüquq elminin müasir tələblər səviyyəsində qurulması üçün əsas hüquqi baza olmaqla, Azərbaycan Respublikasının indiki və gələcək uğurlarının təminatçısı rolunda daim çıxış edəcəkdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Heydər Əliyev və Azərbaycan hüquq-mühafizə orqanları (1969-2019). "Polisə dəstək ictimai Birliyi", 2019.
2. Əkbərov R.A. Azərbaycanın hüquq tarixi. Dərslik. Bakı, "Qanun" nəşriyyatı, 2021.
3. Əliyev İ.H. İnkişaf məqsədimizdir. "Azərnəşr", Bakı, 2022.
4. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. Bakı, "Qanun" nəşriyyatı, 2016.
5. Əliyev İ.H. Mən istənilən səviyyədə istənilən mübarizəyə hazıram. "Azərbaycan" nəşriyyatı, Bakı, 2001.

REFERENCES

1. Heyder Eliyev ve Azerbaijan huquq-muhafize orqanlari (1969-2019). "Polise destek ictimai Birliyi", 2019.
2. Ekberov R.A. Azerbaijanin huquq tarixi. Derslik. Baki, "Ganun" neshriyyati, 2021.
3. Eliyev İ.H. İnkişaf meqsedimizdir. "Azerneshr", Baki, 2022.
4. Azerbaijan Respublikasinin Konstitusiyasi. Baki, "Ganun" neshriyyati, 2016.
5. Eliyev İ.H. Men istenilen seviyyede istenilen mubarizeye hazıram. "Azerbaijan" neshriyyati, Baki, 2001.

THE ROLE OF THE NATIONAL LEADER HEYDAR ALIYEV IN THE HISTORY OF THE DEVELOPMENT OF AZERBAIJANI LEGAL SCIENCE

Akbarov R.A.

The Academy of Public Administration under the President of the Republic of Azerbaijan

The article studies the democratic and legal reforms, which are of great importance both in the history of the development of legal science and in other areas, consistent and decisive measures in the field of state building, carried out by the founder of the modern Azerbaijan Republic, national leader Heydar Aliyev. These measures, covering complex areas, including independent state building, its security, territorial integrity, economic recovery, democratic and legal development, the establishment of international relations and Azerbaijan's integration into the world community, formed the main directions of Heydar Aliyev's national development strategy. The modern development of our republic began after the election of the national leader Heydar Aliyev as the head of Azerbaijan on July 14, 1969. It was Heydar Aliyev, who at that time was the head of the Republic of Azerbaijan, who managed to create favorable conditions that were of great importance not only for the science of jurisprudence, but also in other areas.

The legal science of Azerbaijan went down in history as a period of deep reforms under the rule of the national leader and his worthy successor, respected President İlham Aliyev, and these reforms are currently continuing with even greater success. The priorities for the development of

legal science in modern times were closely connected with the processes of integration into the European continental legal science, and during this period, within the framework of obligations determined in connection with membership in the Council of Europe, a major codification process was carried out, which stimulated an important stage in the development of legal science.

The study of legal reforms carried out by the national leader H.Aliyev in the Republic of Azerbaijan is a social order, i.e. it is assigned the role of the main legal framework for the formation of new thinking, sustainable development, and the formation of legal science at the level of modern requirements. The trends in the development of modern legal science are determined on the basis of the results of new improvements in ideas arising from traditional legal concepts and the integration of special technological methods.

Keywords: National leader, statesman, great personality, legal science, state building, traditions of statehood, constitutional structure, electronic legal information, artificial intelligence, electronic judicial system, cyber technologies.

Rəyçi: *h.e.d. A.X. Rüstənzadə*

Müəllif haqqında məlumat

Soyadı, adı, atasının adı	İş yeri	Vəzifəsi, elmi dərəcəsi, elmi adı	Əlaqə
Əkbərov Rəhib Abdulla oğlu	Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyası	Hüquq kafedrasının dosenti, tarix üzrə f.d.	rahibekberli@gmail.com mob: (050) 398-02-04